

Datum

2021-09-28

Diariernr (åberopas)

A316.663/2021

Saknr

000

Er referens

Ju2021/02078

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

ju.L5@regeringskansliet.se

En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring (SOU 2021:35)

Sammanfattning

I syfte att visa på brottens allvar är Polismyndigheten positiv till att straffbestämmelserna om mened, övergrepp i rättssak och skyddande av brottsling skärps och tillstyrker att det införs nya kvalifikationsgrunder för de grova brotten. Polismyndigheten ställer sig bakom en ny straffflindringsgrund för den som medverkar vid utredningen om annans brott. Vad gäller frågan om anonyma vittnen har utredningen redovisat omfattande överväganden. Mot bakgrund av det synnerligen allvarliga läge som vi i dag har i Sverige med grovt hänsynslöst våld och grov organiserad brottslighet, bör alla rättsligt möjliga verktyg prövas. Polismyndigheten anser därför att ett system med anonyma vittnen bör införas. De föreslagna bestämmelserna om sekretess för kontaktuppgifter till vittnen och målsäganden är av avgörande betydelse för att kunna lagföra fler från de kriminella miljöerna.

Polismyndighetens synpunkter

Polismyndigheten lämnar följande närmare synpunkter.

Mened (4.6)

Menedsbrottets allvar bör tydligare återspeglas. Som utgångspunkt delar Polismyndigheten uppfattningen att det behövs förändringar för att kunna göra en mer nyanserad straffvärdebedömning vid de olika graderna av menedsbrott.

För att kunna lagföra de allvarligaste fallen som grov mened så tillstyrks att det införs en ny kvalifikationsgrund som tar sikte på brott som begås med uppsåt att utredningen av eller lagföringen för ett allvarligt brott ska förhindras. Enligt Polismyndigheten är detta ett viktigt ställningstagande som tydligt visar att det är straffbart att medvetet och med uppsåt hindra utredning och lagföring. Polismyndigheten delar bedömningen att ett brott med ett förväntat straffvärde om fängelse i minst två år är att anse som allvarligt.

Polismyndigheten är även positiv till en utökad kriminalisering av mened på förstadiet. Stämpling till mened, genom att besluta i samråd med annan eller att åta eller erbjuda sig att utföra mened, kan hjälpa till att bryta lojaliteten i de

kriminella nätverken. En sådan kriminalisering bedöms kunna minska risken för att personer i kriminella nätverk vittnar till någons för- eller nackdel.

Övergrepp i rättssak (4.7)

Polismyndigheten välkomnar en skärpt syn på övergrepp i rättssak. Det finns goda skäl för att endast ha fängelse i straffskalan och därmed ta bort ringa övergrepp i rättssak.

Förslaget att ersätta den befintliga kvalifikationsgrunden att gärningen har innefattat hot av allvarligt slag med en mer preciserad tillstyrks av Polismyndigheten. Som utredningen konstaterar finns det starka skäl för slutsatsen att hot mot vittnen som förstärks genom vapen eller andra liknande föremål eller genom anspelning på ett våldskapitel, i hög grad minskar viljan att vittna. Den nya kvalifikationsgrunden leder till att fler personer som verkar inom kriminella nätverk kan dömas för grovt övergrepp i rättssak.

Det straffrättsliga skyddet vid övergrepp i rättssak avser i övrigt vittnen och andra förhörspersoner eller blivande sådana. Hot och våld mot anhöriga är ett av de vanligaste sätten att skrämna vittnen till tystnad. Det finns därför enligt Polismyndigheten skäl att närmare se över definitionen av övergrepp i rättssak så att hot och våld mot närstående till vittnen tydligt omfattas.

Skyddande av brottsling (4.8)

Polismyndigheten ser positivt på att straffskalan för skyddande av brottsling skärps och bedömer att de föreslagna nivåerna är rimliga.

Polismyndigheten tillstyrker att det införs två nya kvalifikationsgrunder vid bedömningen av om skyddande av brottsling är att anse som ett grovt brott. Vidare ställer sig Polismyndigheten bakom de av utredningen uppräknade straffvärda situationer i förstadiet till skyddande av brottsling, varför myndigheten tillstyrker en sådan kriminalisering.

Vittnesförhör under förundersökningen (4.9)

Med anledning av Högsta domstolens avgörande ”Alibit”, NJA 2019 s. 294, har utredningen haft i uppdrag att överväga behovet av ändringar vad avser vittnesuppgifter som lämnas under förundersökningen. Utredningen har avgränsat uppdraget till att specifikt se över behovet av att ändra befintliga möjligheter att hålla vittnesförhör inför rätten under förundersökningen (23 kap. 13 § rättegångsbalken) och har landat i bedömningen att det saknas skäl att utvidga möjligheterna.

Det faktum att ett vittne under förundersökningen kan lämna ett falskt alibi eller oriktiga uppgifter i polisförhör torde leda till att många brottslingar går fria och att ärenden därför läggs ner och inte prövas i rätten. Oriktiga uppgifter innebär försenande och försvårande av utredningens gång, vilket leder till skada för både brottsutsatta och misstänkta. Att hålla vittnesförhör inför rätten under förundersökningen på sätt som är möjligt i dag är förenat med flera begränsningar för att kunna bedriva en effektiv förundersökning och är enligt

Polismyndigheten inte ett tillräckligt medel. Polismyndigheten bedömer att även straffansvar för vittnen som lämnar falska uppgifter i polisförhör bör övervägas. I detta bör ingå att analysera vilken effekt en sådan åtgärd skulle få på brottsbekämpningen i ett helhetsperspektiv.¹

Strafflindring vid medverkan till utredning av annans brott (5.6)

Polismyndigheten instämmer i bedömningen att det behövs incitament för personer med kännedom om annans brottslighet att samarbeta med polisen och andra brottsutredande myndigheter. Det bedöms innebära en effektivitetsökning och ökar möjligheten att utreda och klara upp andra grova brott. Polismyndigheten delar uppfattningen att det saknar betydelse om varifrån information om brottslighet kommer. Således ser Polismyndigheten positivt på förslaget om möjlighet till strafflindring vid medverkan till utredningen av annans brott genom en ny strafflindringsgrund i 29 kap. brottsbalken samt till förslaget om införandet av grovt brott vid falsk angivelse och falsk tillvitelse. Moderniseringen av begreppet tillvitelse till beskyllning och införandet av en kvalifikationsgrund är också positivt.

Dock är det, enligt Polismyndighetens bedömning, viktigt att beakta att den strafflindring som föreslås också medför en risk för den som väljer att nyttja möjligheten. Sannolikt har en misstänkt främst information som rör det egna kriminella nätverket, vilket gör att det är förenat med lojalitetsbrott och svek att lämna sådana uppgifter vid förhör. Det kan medföra att det krävs personskyddsinsatser i dessa fall. Därmed är det viktigt att den strafflindring som ges står i proportion till utdömt straff så att alternativet framstår som lockande trots att individen sannolikt riskerar att leva under hot eller risk för hämnd. Vidare är det, men hänvisning till detta, möjligt att uppgiftslämnande av detta slag främst är av intresse för den som har en önskan om att lämna kriminaliteten, snarare än för den som är på väg upp i den kriminella hierarkin. Uppgiftslämnande skulle därmed också kunna vara en relevant komponent inom ramen för avhopparverksamhet, vilket kan bidra till att omhänderta den ökade hotbild som följer.

Polismyndigheten konstaterar också att utredningen saknar förslag om hur barn som kan tänkas lämna uppgifter om någon annans brottslighet ska skyddas. Det förs resonemang om hur Kriminalvården ska agera med vuxna intagna vid denna situation, men det saknas lösningar för yngre personer i samma situation.

Anonyma vittnen (6.7)

I utredningen redovisas omfattande överväganden vad gäller frågan om det bör införas ett förfarande med anonyma vittnen.

Mot bakgrund av det synnerligen allvarliga läge som vi har i dag i Sverige med grovt hänsynslöst våld och grov organiserad brottslighet, så bör alla

¹ Jämför vad som framgår av den internationella utblicken i betänkandet Tidiga förhör–nya bevisregler i brottmål (SOU 2017:98) s. 117 ff. samt vad som anförs i prop. 2020/21:209, Utökade möjligheter att använda tidiga förhör.

rättsligt möjliga verktyg prövas. Polismyndigheten anser därför att ett förfarande med anonyma vittnen bör införas. Polismyndigheten är väl medveten om komplexiteten i frågan, bland annat i de fall som anonyma vittnen har anknytning till någon i ärendet. För så kallade tillfällighetsvittnen borde dock inte samma svårigheter finnas.

Utredningen har, liksom Polismyndigheten, konstaterat att det finns en risk att den som är beredd att vittna mot medlemmar i kriminella nätverk utsätts för våld eller hot om våld. Det öppna samhället medför att det är enkelt att identifiera vittnen och deras anhörigas bostadsadresser m.m. Det innebär att vittnen inte alltid vågar ställa upp i förhör eller avstår från att vittna. Utredningen lyfter flera exempel från förundersökningar som Polismyndigheten bidragit med där viljan för vittnen att medverka i rättsprocessen skulle ökat om de kunnat medverka anonymt. Möjligheten att vittna anonymt i särskilda fall vore ett sätt att skydda vittnen och skulle ge bättre möjligheter att komma åt den organiserade brottsligheten.

Det finns visserligen möjligheter att skydda vittnen genom byte av identitet, men det är mycket resurskrävande och förutsätter ett stort engagemang av individen som helt tvingas bryta med sitt tidigare liv, vilket även innebär att bryta kontakt med alla anhöriga.

En möjlighet med anonyma vittnen skulle delvis kunna lösa problemet med den tystnadskultur som finns i och kring de kriminella nätverken. Polismyndigheten anser därför att ett system med anonyma vittnen bör prövas som ett lagföringsverktyg mot den organiserade brottsligheten och gängkriminaliteten.

Stöd till och skydd av vittnen (7.2-7.6)

Polismyndigheten tillstyrker att det införs en ny bestämmelse om sekretess hos domstol för kontaktuppgifter till förhörspersoner. En sådan bestämmelse kan öka incitamentet att vittna och bedöms minska risken för otillbörlig påverkan.

Oavsett om det införs ett system med anonyma vittnen är de föreslagna bestämmelserna om sekretess för kontaktuppgifter till vittnen och målsäganden av avgörande betydelse för att kunna lagföra fler från de kriminella miljöerna.

Konsekvenser för Polismyndigheten

Polismyndigheten delar de bedömningar som görs avseende konsekvenserna av förslagen.

Detta yttrande har beslutats av rikspolischefen Anders Thornberg. Vid den slutliga handläggningen har deltagit chefen för rättsavdelningen Gunilla Hedwall, avdelningschefen Johan Olsson, gruppchefen Marcus Karlberg och juristen Yvonne Brandell, föredragande.

POLISMYNDIGHETEN

Anders Thornberg

Yvonne Brandell

Kopia till

Justitiedepartementet (PO)
Arbetsstagarorganisationerna
Rikspolischefens kansli